

Forsknings- og høyere utdanningsminister
Ola Borten Moe

Kunnskapsminister
Tonje Brenna

Deres ref:

Vår ref: GL/CHM

Dato: 01.03.2023

Akademikernes innspill til statsbudsjettet 2024 - Kunnskapsdepartementet

Samfunnsutfordringene vi står overfor vil kreve store teknologiske framskritt og grunnleggende samfunnsendringer. Vi må derfor fortsette å investere i forskning og høyere utdanning, og aktørene i forsknings- og undervisningssektoren må få nødvendige ressurser og rammer slik at de kan oppfylle sine oppdrag og samlet være en motor for forskning, utdanning og innovasjon.

Det må legges en langsiktighet til grunn, både i styringen av forsknings- og utdanningssektoren og i finansieringen. Akademikerne vil særlig vise til kutt i bevilgningene og forslag til endring av forskrift om vedtekter Forskningsrådet. Akademikerne frykter at de foreslåtte endringene både vil svekke Forskningsrådets uavhengighet og samtidig øke mulighet for sterkere politisk styring av norsk forskning. Disse forslagene må vurderes grundig i gjennomgangen av Forskningsrådets rolle, oppgave og funksjon slik det er varslet i langtidsplanen

Akademikerne har også etterlyst en forpliktende og langsiktig finansiering knyttet til målene i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Gjennom opptrappingsplaner kan det pekes ut en tydelig politisk retning og sørge for en kraftfull satsing på noen områder.

Vi forventer at regjeringen prioriterer utdanning og forskning i statsbudsjettet for 2024. På Kunnskapsdepartementets område mener Akademikerne at følgende tiltak må prioriteres:

Studenter må få mulighet til å studere på heltid

Alle må ha like muligheter til høyere utdanning, uavhengig av foreldres økonomi, og de må ha muligheten til å studere på heltid. Akademikerne mener studiestøtten må knyttes til grunnbeløpet i folketrygden, slik at studiestøtten holder tritt med den generelle prisstigningen i samfunnet. Den høye prisstigning i 2022 og 2023, spesielt på strøm og mat, understreker behovet for et slikt grep.

Med høye bo- og levekostnader, særlig i de store byene, må et flertall av studentene i dag jobbe ved siden av studiene. Mange melder at dette går ut over progresjonen i studiene og bidrar til stress og press i hverdagen. Særlig går dette utover studenter med lavere sosioøkonomisk

bakgrunn. Akademikerne mener derfor studiestøtten må heves og knyttes til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Dette tilsvarer i dag om lag 167 000 kroner.

Akademikerne mener at:

- Studiestøtten må knyttes til grunnbeløpet i folketrygden slik at den justeres årlig i tråd med grunnbeløpet.
- Studiestøtten må heves til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden.

Styrk forskningsinstituttene grunnbevilgning

Instituttsektoren spiller en svært viktig rolle i det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Den bidrar til å forstå utfordringene vi som samfunn, står overfor og hvordan vi best kan håndtere disse. Lav basisfinansiering er i dag et hinder for at instituttene kan tilby nærings- og samfunnsliv forskningstjenester av høy kvalitet og svekker deres mulighet til å delta i konkurransen om forskningsmidler på like vilkår internasjonalt.

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning peker på instituttene som sentrale aktører i oppfølgingen av planen, og forventer at forskningsinstitutter som mottar statlige grunn- eller basisbevilgninger følger opp de tematiske prioriteringene. Med dagens lave basisbevilgning er det ikke nok rom for at instituttene kan prioritere å følge opp langtidsplanens mål og prioriteringer. Det er nødvendig med en opptrappingsplan for å styrke basisfinansieringen opp til 25 prosent for sektoren, hvor deler av en økt basisfinansiering kan brukes til å følge opp langtidsplanens prioriteringer.

Akademikerne mener at:

- Det må på plass en opptrappingsplan for en styrket basisfinansiering av forskningsinstituttene. Basisfinansieringen bør utgjøre 25 prosent.

Finansiering av samfunnsoppdrag

Akademikerne mener det må settes konkrete og tidsavgrensede mål for de målrettede samfunnsoppdragene som er lansert i langtidsplanen. Tilstrekkelig finansiering er nødvendig, og det må også komme en budsjettmessig forpliktelse til å følge opp samfunnsoppdragene. Kunnskapsdepartementet må innta en koordinerende rolle og sørge for at samfunnsoppdragene prioriteres i sektordepartementene, og at det tas i bruk ulike type virkemidler og samarbeidsformer. Vi viser til at Forskningsrådet i sitt budsjettforslag har foreslått til sammen 110 mill. kroner for å følge opp samfunnsoppdragene.

Akademikerne mener at:

- De målrettede samfunnsoppdragene i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning krever tilstrekkelig finansiering over de ulike sektordepartementenes budsjetter. Kunnskapsdepartementet må innta en koordinerende rolle og sørge for at finansiering av samfunnsoppdragene prioriteres.

Studenter i og fra utlandet

I statsbudsjettet for 2023 er stipendet til norske studenter i utlandet redusert, og skolepenger for studenter som kommer til Norge fra land utenfor EU/EØS og Sveits er innført. Dette er usolidariske tiltak som rammer de som har minst fra før, og det vil gå utover internasjonalt kunnskapssamarbeid og kunnskapsutveksling. Akademikerne er bekymret for signalene som sendes når det gjelder internasjonalisering. Norge blir ikke vinnere i det globale kunnskapskappløpet med denne linjen.

Akademikerne mener at:

- Studieavgift for utenlandske studenter fra land utenfor EU/EØS må avvikles.
- Stipendandelen for norske studenter i utlandet må tilbakeføres til samme nivå som i 2022.

Videreutdanning

Det er behov for en ytterligere og langsiktig satsing på livslang læring. En stor utfordring er at innretningen på dagens finansieringssystem i universitets- og høyskolesektoren gjør at videreutdanning kommer dårlig ut. Disse studieplassene inngår ikke i basisfinansieringen, og de gir dårlig uttelling i de resultatbaserte indikatorene. Dette gjør at det er ikke lønnsomt å satse på livslang læring. Et stort antall søknadsbaserte ordninger bidrar dessuten til unødvendig mye administrasjon og lite forutsigbarhet ettersom finansieringen stort sett gjelder utvikling og pilotering. Akademikerne forventer at finansieringssystemet innrettes slik at man får på plass et nødvendig og bærekraftig etter- og videreutdanningssystem i universitets- og høyskolesektoren.

Vi viser også til behovet for videreutdanning for lærere og lektorer. Dagens etter- og videreutdanningssystem treffer i liten grad mastergradsutdannede lærere og lektorer behov for kompetanseutvikling. De opplever å bli nedprioritert av arbeidsgiver til fordel for de med mindre utdanning og at tilbudene ikke dekker deres behov. Mastergradsutdannede lærere og lektorer trenger også jevnlig kompetansopåfyll for å holde seg faglig oppdatert. Både fagfornyelsen og Fullføringsreformen forutsetter at de ansatte har høy og oppdatert kompetanse. Et offentlig utvalg har foreslått endringer i dagens system. Akademikerne er bekymret for at flere av de foreslåtte endringene med sammenslåing av ulike ordninger vil bidra til en ytterligere nedprioritering av denne ansattgruppen og mener at det må øremerkes midler til etter- og videreutdanning for lektorer

Akademikerne mener at:

- Livslang læring må gis en tilstrekkelig og god finansiering som kompenserer for merkostnadene institusjonene har ved denne type utdanning, sammenlignet med ordinær grunnutdanning.
- Regjeringen må vurdere å tildele studieplasser til videreutdanning, som inngår i basisfinansieringen.
- Statlig finansierte ordninger for etter- og videreutdanning for lærere må sikre at lektorer i videregående opplæring får mulighet til relevant etter- og videreutdanning.

Studieplasser

Norge skal omstille seg til lavutslippssamfunnet, håndtere klimarisiko og tilpasse oss klimaendringer. Forståelse for sammenhenger mellom teknologi, samfunn og miljø er viktig for å lykkes i det grønne skiftet og få til en omstilling som rettferdig og sosialt bærekraftig. Vi trenger derfor kunnskap innenfor både naturfag og teknologi, økonomi, samfunnsfag og humanistiske fag.

Akademikerne mener det er behov for å øke kapasiteten på flere studier, for å dekke det framtidige kompetansebehovet både i privat og offentlig sektor og for norsk sikkerhet og beredskapsevne. Akademikerne mener det blant annet er behov for nye studieplasser innen IKT/teknologi, medisin og veterinærutdanningen.

I dag utdannes nær halvparten av alle norske leger i utlandet. For å sikre tilgangen på leger og øke kvaliteten i medisinutdanningen, anbefalte Grimstadutvalget i 2019 at 80 prosent av alle leger må utdannes i Norge. Utvalget konkluderte med at dette innebærer at dagens utdanningskapasitet på medisinutdanningen må økes betraktelig.

For å få utdannet tilstrekkelig med leger i Norge må det også sørges for at det er tilstrekkelig med LIS1-stillinger slik at de ferdigutdannede legene kan starte på sin spesialisering. Som et minimum må det reduserte antallet LIS1-stillinger i 2023 tilbakeføres.

Flere undersøkelser peker på at virksomheter både i offentlig og privat sektor mangler IKT- og ingeniørfaglig kompetanse. Det gir utfordringer både for samfunnssikkerhet og beredskap og kan være en barriere for grønn omstilling. Stortinget har nå vedtatt *Grønn omstilling og vekst* som nytt samfunnsoppdrag i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Satsing på forskning og utdanning må henge sammen med samfunnsoppdragene som er vedtatt av Stortinget.

Dette gjelder blant annet for samfunnsoppdraget bærekraftig fôr. Her spiller veterinærer en nøkkelrolle. Per i dag er Norge avhengig av at andre land utdanner den veterinærkompetansen vi trenger. Et viktig langsiktig tiltak for å bedre den veterinærkrisen som innbyggere og næringsliv opplever mange steder i landet, er å utvide utdanningskapasiteten på veterinærstudiet ved NMBU.

Nye studieplasser må følges opp med finansiering og fullfinansieres slik at kvaliteten på forskningen og undervisningen ivaretas, og ikke gå på bekostning av eksisterende studieplasser.

Akademikerne mener at:

- Det må bevilges midler til fullfinansiering av nye studieplasser, blant annet innenfor medisin, veterinærstudier og IKT/teknologi.

- Antall LIS1-stillinger må økes. Som et minimum må det reduserte antallet LIS1-stillinger i 2023 tilbakeføres.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

Lise Lyngsnes Randeberg
leder